

Olga Szura-Olesińska

"Białorusini i Litwini w Polsce, Polacy na Białorusi i na Litwie.

Uwarunkowania współczesnych stosunków między większością i mniejszościami narodowymi", Cezary Żołędowski, Warszawa 2003 : [recenzja]

Studia Politicae Universitatis Silesiensis 2, 248-250

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary Żołędowski: *Białorusini i Litwini w Polsce,
Polacy na Białorusi i Litwie
Uwarunkowania współczesnych stosunków
między większością i mniejszościami narodowymi*
Warszawa 2003, s. 359

„Napięcie emocjonalne, które towarzyszy stosunkom etnicznym, powoduje pewien dyskomfort badań. Zajmujący się tą problematyką jest nader często narażony na zarzut braku bezstronności, zwłaszcza gdy podejmuje próbę porównywania zjawisk występujących w różnych państwach” (s. 16).

Deklaracja autora zawarta we *Wstępie* oraz na obwolucie książki, stanowi podkreślenie z jednej strony wagi podjętej problematyki, z drugiej – złożoności opisywanej tematyki, jej rozproszenie dyscyplinarne oraz przestrzenne. Każdy badacz zajmujący się opisem sytuacji mniejszości narodowych staje przed problemem konieczności określenia, opisanie, zdefiniowania grupy objętej badaniami oraz dokonania analizy czynnikowej warunkującej jej usytuowanie w strukturach społecznych, państwowych i międzynarodowych.

W badaniach naukowych dotyczących mniejszości narodowych wykorzystuje się zbliżony aparat pojęciowy. Wskazuje się na cechy charakterystyczne mniejszości, to jest:

- pozostawanie w wyraźnej mniejszości w stosunku do reszty ludności w państwie oraz niezajmowanie w nim dominującej pozycji,
- samokreację, czyli uznawanie się przez daną grupę za mniejszość,
- odrębne pochodzenie etniczne,
- kulturę, tradycję, religię, język,
- dążenie do kultywowania swojej odrębności,

– posiadanie stosownej reprezentacji interesów danej mniejszości wobec władz.

Na uwagę zasługuje pierwszy spośród pięciu rozdziałów omawianej publikacji, w którym Autor prezentuje rozważania teoretyczne. Szczególnie cenne są opinie dotyczące asymilacji mniejszości narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej. Autor wskazuje na następujące prawa i czynniki:

- podobieństwo etniczne mniejszości i większości pod względem kultury, języka, religii, a także podobieństwo zewnętrzne cech fizycznych,
- postrzeganie przez mniejszość większość jako atrakcyjnej pod względem kulturowym i ekonomiczno-społecznym,
- brak etnocentryzmu lub jego niewielkie znaczenie jako elementu ideologii grupy mniejszościowej,
- otwartość społeczeństwa przyjmującego, związana z brakiem etnocentryzmu lub jego niewielkim znaczeniem jako ideologii grupowej,
- podobieństwo struktury społecznej asymilujących i asymilowanych,
- niewielką liczebność i rozproszenie mniejszości,
- imigrancki rodowód grupy mniejszościowej przy braku stałego zasilenia z tego samego źródła etnicznego,
- nastawienie na asymilację polityki państwa (s. 59–60).

Autor mimo poczynionych zastrzeżeń dotyczących materiału empirycznego dokonał głębokiej i wnikliwej analizy sytuacji Polaków na Białorusi i Litwie oraz Białorusinów i Litwinów w Polsce. Już sama próba porównania i oceny sytuacji tych mniejszości jest godna uwagi. W badaniach bowiem dotyczących mniejszości narodowych dostrzegamy opisy i charakterystykę pojedynczych grup z przewagą aspektów historycznych. Dlatego za bardzo cenną należy przyjąć próbę odpowiedzi autora na pytanie dotyczące roli mniejszości w kształtowaniu ładów etnicznych, którą podjął w kolejnych czterech rozdziałach pracy, to jest (rozdz. 2.): *Historyczne podłoże stosunków polsko-litewskich i polsko-białoruskich* (s. 103–124); (rozdz. 3.): *Uwarunkowania wynikające z cech Polaków, Białorusinów i Litwinów jako mniejszości narodowych* (s. 131–218); (rozdz. 4.): *Uwarunkowania wynikające z cech większości i ich państw narodowych* (s. 231–273); (rozdz. 5.): *Uwarunkowania zewnętrzne* (s. 297–307).

Konkluzje Autora dotyczące uwarunkowań wynikających z cech Polaków, Litwinów i Białorusinów ujęte w formie tabelarycznej nie tylko odzwierciedlają nowe pola badawcze, ale i otwierają je.

Niełatwo jest podsumować i ocenić omawianą książkę. Zasługuje ona na uwagę przede wszystkim jako obraz stanu wiedzy ludzi i insty-

tucji. „Warto bowiem mieć świadomość, że żadna z opisywanych mniejszości narodowych ani nie wyemigruje, ani nie zasymiluje się całkowicie. Nikomu nie przyniosłoby to zresztą korzyści” (s. 330).

Olga Szura-Olesińska